

УДК 338.434

DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V34\(2022\)-15](https://doi.org/10.31521/modecon.V34(2022)-15)

Томашук І. В., доктор філософії з економіки, старший викладач кафедри економіки та підприємницької діяльності Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця, Україна

ORCID: 0000-0001-6847-3136
e-mail: tomashuk.inna@ukr.net

Томашук І. О., аспірантка відділу фінансово-кредитної та податкової політики Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ, Україна

ORCID: 0000-0003-3010-0558
e-mail: iryna8000@icloud.com

Оцінка фінансового забезпечення функціонування та розвитку сільськогосподарських підприємств

Анотація. Викладено основні результати дослідження проблеми фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. Обґрунтовано його значення, як одного з важливих важелів забезпечення ефективної фінансово-господарської діяльності. Проведено ґрунтовний аналіз динаміки фінансового забезпечення функціонування сільськогосподарських підприємств Вінницької області, результати якого структуровано за наступними агрегованими компонентами: оцінка економічної ефективності діяльності підприємств та використання їх ресурсного потенціалу; аналіз джерел фінансування; моніторинг та діагностика ліквідності та платоспроможності; аналіз та визначення рівня та типу фінансової стійкості підприємств; оцінка рівня ділової активності підприємств; визначення та ретроспективний аналіз інтегрованого показника фінансового забезпечення.

Виявлено основні проблемні аспекти фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств Вінницької області та окреслено можливі напрями їхнього усунення в сучасних умовах господарювання.

Результати аналізу загальних індикаторів ефективності виробничої діяльності й рівня фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств формалізовано з використанням розрахунку та порівнянням співвідношень темпів зміни їх прибутку, виручки від реалізації та зміни капіталу. Встановлено, що попри стійку тенденцію наявності прибутку, результативність виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств Вінницької області не відповідає «золотому правилу співвідношення» і потребує розробки та впровадження механізмів підвищення ефективності використання їх фінансових ресурсів.

Ключові слова: фінансове забезпечення; фінансові ресурси; капітал; структура капіталу; фінансова стійкість; ефективність.

Tomashuk Inna PhD of Economics, Senior Lecturer Department of Economics and Entrepreneurship Vinnytsia National Agrarian University, Vinnytsia, Ukraine

Tomashuk Iryna Postgraduate Student Department of Financial and Credit and Tax Policy National Scientific Centre «Institute of Agrarian Economics», Kyiv, Ukraine

Assessment of Financial Support for the Functioning and Development of Agricultural Enterprises

Abstract. Introduction. The main results of the study of the problem of financial support of agricultural enterprises are outlined. The importance of financial support of agricultural enterprises as one of the important levers of ensuring effective financial and economic activity is substantiated. A thorough analysis of the dynamics of financial support for the functioning of agricultural enterprises of the Vinnytsia region was conducted, the results of which are structured according to the following aggregated components: assessment of the economic efficiency of enterprises and the use of their resource potential; analysis of funding sources; monitoring and diagnosis of liquidity and solvency; analysis and determination of the level and type of financial stability of enterprises; assessment of the level of business activity of enterprises; definition and retrospective analysis of the integrated indicator of financial support.

Purpose. The purpose of the article is to conduct a thorough analysis of the financial support for the functioning of agricultural enterprises of the Vinnytsia region based on the results of monitoring indicators of the economic efficiency of enterprises and the use of their resource potential; analysis of funding sources; diagnostics of liquidity, solvency, financial stability and the level of their business activity.

Results. The results of the analysis of the general indicators of the efficiency of production activity and the level of financial support of agricultural enterprises were formalized using the calculation and comparison of the ratios of the rates of change in their profit, revenue from sales and change in capital. It was established that, despite the steady trend of profit, the productivity of agricultural enterprises of Vinnytsia region does not meet the "golden rule of ratio" and requires the development and implementation of mechanisms to increase the efficiency of the use of their financial resources.

¹Стаття надійшла до редакції: 27.08.2022
Received: 27 August 2022

Conclusions. *The main problematic aspects of the financial support of agricultural enterprises of the Vinnytsia region are identified and the possible directions for their elimination in modern business conditions are outlined.*

Keywords: *financial support; financial resources; capital; capital structure; financial stability; efficiency.*

JEL Classification: *Q12, Q14, G32.*

Постановка проблеми. Сільське господарство є традиційною, стратегічною галуззю національної економіки України та її регіонів. Результати функціонування галузей аграрного сектору суттєво впливають на розмір ВВП, на валютні надходження до країни, на рівень життя населення, формує високий рівень продовольчої безпеки, забезпечує кількісні та якісні показники харчування населення.

Тенденція до збільшення обсягів виробництва багатьох видів сільськогосподарської продукції залишалася достатньо стійкою протягом тривалого періоду, проте збройна агресія Росії, ведення активних бойових дій на значній території України спричинили низку масштабних проблем, що деструктивно впливають на сучасний стан та перспективи подальшого функціонування сільського господарства. Зменшується кількість посівних площ, порушується технологічна дисципліна вирощування, знижуються рівні урожайності культур, зламано транспортну логістику, зруйновано та суттєво пошкоджено багато сільськогосподарських та переробних підприємств, катастрофічно скоротився експорт сільськогосподарської продукції.

Більшість сільськогосподарських підприємств відчуває дефіцит у фінансових ресурсах. Військова агресія достатньо вагомо посилила кризові явища в економіці та спричинила значне зниження ефективної системи менеджменту фінансового забезпечення. Тому аналіз сучасного стану та пошук напрямів покращання фінансової ситуації в сільському господарстві є актуальним і потребує подальших досліджень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств є темою дослідження провідних вітчизняних учених, серед яких: Саблук П.Т. [1], Дем'яненко М.Я., Гудзь О.Є. [2], Стецюк П.А. [3]. Стійким наративом є акцент на тому, що фінансове забезпечення поточної діяльності та реальність перспектив розвитку сільськогосподарських підприємств було і залишається найгострішою проблемою.

Теоретико-методологічні аспекти сутності та змісту фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств досліджували О. О. Яцук [4], О. В. Рубай [5], О. М. Соколов, А. І. Сухоставець [6], Н. І. Демчук, О. В. Ткаліч, О. С. Шевченко [7].

Обґрунтуванню системних теоретико-методологічних підвалин і практичних рекомендацій щодо управління формуванням та ефективним

використанням фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств, адекватного новим ринковим умовам, яке забезпечує їх стабільне функціонування й економічний поступ присвячували увагу у своїх дослідженнях І. М. Мушеник, О. С. Бурлаков [8], В. М. Ходаківський, М. А. Місевич, Д. В. Матвійчук [9], В. В. Вудвуд, О. В. Шанюк [10], О. І. Тулай [11], С. І. Урба, О. Ю. Червона [12] та інші. Розв'язанням проблем удосконалення аналізу методів розрахунку загальної інтегральної оцінки фінансово-економічного стану фінансування виробництва підприємства на основі формування показників, спрямованих на виявлення слабких та сильних сторін підприємства займалися А. О. Ковальова, Н. С. Танклевська [13], Л. Худолій Л. [14] та інші.

Обґрунтуванню детермінант формування ефективних механізмів управління фінансовим забезпеченням сільськогосподарських підприємств приділяли увагу І. І. Кравчук, С. Л. Логвиненко [15], В. Перков, П. Добровольський [16]. На оцінці пріоритетності джерел фінансування сільськогосподарських підприємств акцентували Н. В. Грищук [17], Л. С. Сас [18]. Розв'язанням проблем фінансування підприємств у період фінансової кризи займався С. В. Павловський [19].

Серед іноземних вчених вагомих вклад в дослідження проблем підвищення ефективності фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств внесок зробили наступні автори.

Ваврек Р.; Кравсакова Возарова І.; Котуліч, Р. [20] розв'язували проблеми удосконалення оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств в умовах банкрутства. Розробкою моніторингових параметрів аналізу фінансового стану сільськогосподарських підприємств у продуктивних та граничних умовах з використанням не фінансових показників займалися Й. Янський Й., П. Новак [21].

Гош Р.К., Гупта С., Сінгх В. [22] ґрунтовно досліджували проблеми формування та задоволення попиту на страхування врожаю в країнах, що розвиваються. Розв'язанню проблем фінансування ризиків та форс мажорних факторів впливу приділяли увагу Г. Гимарайнш Нобре, Ф. Давенпорт, К. Бискиниотис [23]. П. Хейзелл, Ю. Хесс [24] досліджували практичні аспекти генерування фінансових потоків внаслідок організації страхування для забезпечення розвитку сільського господарства та продовольчої безпеки в посушливих районах.

Відзначаючи цінність напрацювань вчених, варто зауважити, що окремі важливі аспекти зазначеної проблеми потребують подальших наукових досліджень. Передусім, це стосується необхідності обґрунтування фінансових передумов забезпечення функціонування та подальшого розвитку

сільськогосподарських підприємств Вінницької області.

Формулювання цілей дослідження. Мета статті – проведення ґрунтового аналізу фінансового забезпечення функціонування сільськогосподарських підприємств Вінницької області на підставі результатів моніторингу індикаторів економічної ефективності діяльності підприємств та використання їх ресурсного потенціалу; аналізу джерел фінансування; діагностики ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та рівня їх ділової активності.

Досягненню мети сприятиме застосування інструментарію методу матриці-координат на основі структуризації сукупності пріоритетних показників для визначення та ретроспективного моніторингу сукупного інтегрованого показника фінансового забезпечення функціонування та розвитку сільськогосподарських підприємств.

Основні результати дослідження.

Агропромисловий комплекс Вінницької області є однією із найпотужніших складових аграрного потенціалу України. Фундаментальним підґрунтям регіонального АПК є 4286 суб'єкта господарювання, з яких 2843 – сільськогосподарські підприємства, 1893 фермерських господарства, 274,4 тис. особистих селянських господарств.

Земельний потенціал аграрного сектору Вінничини охоплює використання 2012,0 тис. га земель сільськогосподарського призначення, у тому числі – 1730,5 тис. га ріллі, 48,0 тис. га багаторічних насаджень, 48,8 тис. га сіножатей, 183,9 тис. га пасовищ. Вінницька область посідає 9 місце серед регіонів України за розмірами сільськогосподарських угідь.

Аграрний сектор області протягом останніх років стійко займає перше місце в сільському господарстві України за обсягами виробництва валової продукції сільського господарства, у тому числі 3 місце за виробництвом продукції рослинництва та 1 – за виробництвом м'яса, молока та інших видів тваринницької продукції. Область лідирує за обсягами виробництва зернових культур, цукрових буряків та картоплі. Питома вага регіону у загальнодержавному виробництві сільськогосподарської продукції у 2021 році склала 8,3%.

За аналізований період обсяги виробництва продукції сільського господарства у грошовому еквіваленті збільшилися на третину – з 45,6 млрд грн у 2015 р. по 59,5 млрд грн у 2021 році.

Найбільших темпів зростання за аналізований період зазнала продукція рослинництва. Так, протягом 2015-2021 рр. виробництво рослинницької продукції господарствами всіх категорій Вінницької області зросло на 35,1% (з 31,1 по 42,0 млрд грн). За категоріями господарств динаміка виробництва сільськогосподарської продукції є нерівномірною. Так, сільськогосподарські підприємства збільшили виробництво на 51,7% (у тому числі продукції

рослинництва на 52,4%, а тваринництва – на 50,2%). Проте у господарствах населення спостерігається суттєве падіння виробництва продукції сільського господарства – з 15,7 млрд грн у 2015 р. по 14,1 млрд грн у 2021 р. Виробництво тваринницької продукції скоротилося майже на третину і склало 3,8 млрд грн порівняно з 5,4 млрд грн, отриманими у 2015 році.

У порівнянні із сусідніми областями Вінничина стійко займає провідну позицію по виробництву валової продукції сільського господарства. Так, у 2021 р. виробництво сільськогосподарської продукції господарствами області перевищує аналогічні показники Одеської області у 2,8 раза, Житомирської – у 1,9 раза, Черкаської – у 1,5 раза, Київської – у 1,4 раза, Хмельницької – на 39 відсотків.

Щодо динаміки натуральних показників регіонального виробництва рослинницької продукції, встановлено найбільші темпи зростання виробництва зернових та зернобобових культур – на 73,4% (або на 2,8 млн тонн), зокрема, кукурудзи – майже у 3 рази (або на 2,8 млн тонн), пшениці – на 12,3% (або на 202 тис. тонн).

Виробництво асортиментного ряду тваринницької продукції протягом аналізованого періоду має позитивну тенденцію лише по м'ясу, регіональне виробництво якого збільшилось на 52,2% (з 309,4 до 471 тис. тон). Своєю чергою, за період 2015-2021 рр. виробництво молока скоротилось майже на 20%, яєць – на 17,3%, меду – на 18,4%.

Аналізом встановлено пріоритетний ряд найбільш ефективних за рівнем рентабельності виробництва видів сільськогосподарської продукції. Так, протягом аналізованого періоду найбільш рентабельним у господарствах Вінницької області є виробництво соняшнику (35,9%), молока (21,7%), зернових культур (15,7%), плодів та ягід (0,2 відсотка).

Комплексний аналіз фінансового забезпечення функціонування та розвитку сільськогосподарських підприємств Вінницької області у процесі дослідження структуровано за наступними агрегованими компонентами:

- оцінка економічної ефективності діяльності підприємств та використання їх ресурсного потенціалу;
- аналіз джерел фінансування сільськогосподарських підприємств;
- моніторинг та діагностика ліквідності та платоспроможності підприємств;
- аналіз та визначення рівня фінансової стійкості підприємств;
- моніторинг рівня ділової активності підприємств;
- визначення та ретроспективний аналіз інтегрованого показника фінансового забезпечення функціонування та розвитку сільськогосподарських підприємств.

Практичне алгоритмізоване застосування структурованого інструментарію показників дає змогу всебічно проаналізувати економічну ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств

регіону, визначити рівень їх фінансового забезпечення та оцінити його динаміку. Так, за період 2015-2021 рр. сукупне валове виробництво продукції сільського господарства Вінниччини збільшилося на третину, що

синергетично вплинуло на збільшення на 0,7 п.п частки регіону у загальнодержавному виробництві (з 7,6% у 2015 р. до 8,3% у 2021 р.) (табл. 1).

Таблиця 1 Динаміка основних показників функціонування сільського господарства Вінницької області, 2015-2021 рр.

Найменування показників	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2021 р. до 2015 р., %
Виробництво продукції сільського господарства, млн грн	45601,8	53296,2	51111,3	56520,9	57168,9	48688,6	59467,8	130,4
Частка регіону у виробництві продукції сільського господарства, %	7,6	8,4	8,2	8,4	8,4	8,0	8,3	0,7
- рослинництва	6,8	7,8	7,6	7,9	7,3	6,5	7,2	0,4
- тваринництва	9,6	9,9	9,8	10,4	12,5	12,9	13,2	3,6
Продукція сільського господарства у розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн	2264,2	2648,9	2540,3	2806,1	2841,4	2419,9	2955,6	130,5
Продукція сільського господарства у розрахунку на одну особу населення, грн	28388	33387	32286	36044	36814	31672	39141	137,9
Кількість підприємств	2522	2545	2716	2811	2860	2843	2858	113,3
Кількість найманих працівників, тис осіб	43,6	44,3	37,6	37,9	37,2	34,8	33,8	77,5
Продуктивність праці, тис. грн. на одного працівника, тис. грн	1045,9	1203,1	1359,3	1491,3	1536,8	1399,1	1759,4	168,2

Джерело: сформовано авторами за даними [25; 26]

Зокрема, питома вага виробництва тваринницької продукції збільшилась з 9,6% у 2015 р. до 13,2% у 2021 р., рослинницької – з 6,8 до 7,2 відсотка. Встановлено позитивну динаміку відносних показників ефективності регіонального виробництва сільськогосподарської продукції. Так, виробництво продукції сільського господарства у розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь зросло на 30,5% (з 2,3 до 3 млрд грн), а у розрахунку на одну особу населення збільшилась на 37,9% і досягла у 2021 р. рівня 39,1 тис. грн у порівнянні з 28,4 тис. грн, отриманими у 2015 році.

Продуктивність праці у сільському господарстві Вінниччини зросла на 68,2% (або на 713 тис. грн). Пріоритетний вплив на таку позитивну динаміку

продуктивності спричинило саме зростання обсягів валового виробництва сільськогосподарської продукції, тому що кількість найманих працівників галузі на аналізований період скоротилась майже на чверть – з 43,6 до 33,8 тис. осіб.

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у сільськогосподарських підприємствах Вінницької області зріс від 31,2 до 36,2 млрд грн відповідно, або на 16,0%, валовий прибуток при цьому знизився на 25,9%, а фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування скоротився майже вдвічі – від 5,7 до 3 млрд грн. При цьому відсоток прибуткових підприємств галузі скоротився не так вагомо – від 86,9 до 84,5% (табл. 2).

Таблиця 2 Динаміка фінансових показників діяльності сільськогосподарських підприємств Вінницької області, млн грн.

Найменування показників	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. до 2015 р., %
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	31173,0	35869,2	31595,6	36283,5	38753,1	36152,8	116,0
Втрати на виробництво продукції (товарів, робіт, послуг)	23659,3	29017,8	27043,7	33273,7	35430,9	30587,2	129,3
Валовий прибуток	7513,7	6851,4	4551,9	3009,8	3322,2	5565,6	74,1
Інші операційні доходи та витрати (+/-)	2114,9	3369,6	2379	3433,5	555,5	-152,7	-7,2
Фінансові результати від операційної діяльності	9628,6	10221,0	6930,9	6443,3	3877,7	5412,9	56,2
Інші доходи та витрати від операційної діяльності (+/-)	-3904	-2257,2	-1070,5	-1049,3	-143	-2372,1	60,8
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:	5724,6	7963,8	5860,4	5394,0	3734,7	3040,8	53,1
прибуток	7975,3	8686,4	6275,4	6299,3	4315,2	4792,4	60,1
збиток	2250,7	722,6	415,0	905,3	580,5	1751,6	77,8
Відсоток прибуткових підприємств	86,9	90,5	90,0	89,8	87,7	84,5	97,2
Операційний леверидж	4,40	1,21	0,84	0,80	0,65	0,87	19,8

Джерело: сформовано авторами за даними [25; 26]

Найбільші суми прибутку сільськогосподарські підприємства області отримували у 2016, 2015 та 2018 рр. (8,7, 8,0 та 6,3 млрд грн відповідно). Найбільший збиток підприємств зафіксовано у 2015 р. – 2,3 млрд грн, а найменший – у 2016 р. – 0,4 млрд грн.

Поведений факторний аналіз зниження фінансового результату від звичайної діяльності виявив, що найбільшою мірою на зниження прибутковості діяльності сільськогосподарських підприємств Вінницької області вплинуло:

- зростання собівартості виробництва сільськогосподарської продукції на 29,3%, що зумовило зменшення прибутку на 6,9 млрд грн;
- зростання операційних витрат підприємств, що спричинило зменшення прибутку на 2,3 млрд грн.

Зазначене нівелювало позитивний вплив зростання виручки від реалізації продукції на чистий прибуток підприємства, оцінений у розмірі 4979,8 млн грн. Водночас ефект операційного левериджу оцінено у 0,87, тобто збільшення обсягу чистого доходу від реалізації на один процент забезпечило ріст чистого прибутку на 0,87% (у 2015 р. даний показник оцінювався у 5 разів вище – 4,4).

Ретроспективний аналіз зведених показників балансів сільськогосподарських підприємств виявив стійку тенденцію нарощування їх капіталу, зростання якого за період 2015-2020 рр. оцінено у 55,5% (або 22,3 млрд грн). У структурі активів найбільшого зростання зазнали необоротні активи підприємств (у 2,4 раза або

на 16,1 млрд грн). Оборотні кошти підприємств протягом останніх 6 років збільшились всього на 20,1% і оцінюються у 2020 р. у розмірі 37,0 млрд грн, що на 6,2 млрд грн перевищує рівень 2015 р.

Акцентуємо на динаміці співвідношення між необоротними та оборотними активами, що відіграє важливу роль у процесі управління активами. Аналізом встановлено стійке зростання даного показника – з 0,31 у 2015 р. до 0,69 у 2020 році.

Визначальним резервом щодо подальшого покращення фінансового забезпечення успішного функціонування та розвитку сільськогосподарських підприємств Вінницької області, є зростання параметрів позитивної фінансової результативності. Зазначимо, що такий сценарій розвитку уможлиблюється виявленням і застосуванням наявних можливостей щодо оптимізації витрат та реалізації системи заходів підвищення конкурентоспроможності продукції. Важливим забезпечувальним чинником фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств є стан та рівень використання їх наявного майна.

Власний капітал сільськогосподарських підприємств Вінницької області за аналізований період збільшився у 2,4 раза (віл 13,8 млрд у 2015 р. до 32,7 млрд грн у 2020 р.) (табл. 3). Зростання позикового капіталу склало всього 13,1% (з 26,4 до 29,9 млрд грн). Питома вага власного капіталу протягом аналізованого періоду поступово збільшувалась.

Таблиця 3 Аналіз джерел фінансування сільськогосподарських підприємств Вінницької області, млн грн.

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. у % до 2015р.
Власний капітал	13816,9	19987,2	23802,9	27910,1	30776,2	32692,5	236,6
Динаміка приросту власного капіталу	185,6	144,7	119,1	117,3	110,3	106,2	-79,4
Позиковий капітал	26419,2	28948,6	21545,1	26797,7	25887,1	29888,7	113,1
Динаміка приросту позикового капіталу	106,4	192,6	153,3	109,6	74,4	124,4	18,0
Питома вага власного капіталу, %	34,3	40,8	52,5	51,0	54,3	52,2	17,9
Питома вага позикового капіталу, %	65,7	59,2	47,5	49,0	45,7	47,8	-17,9
Загальний капітал	40236,1	48935,8	45348	54707,8	56663,3	62581,2	155,5
Динаміка приросту загального капіталу	104,65	155,17	163,05	121,62	92,67	120,64	16,0

Джерело: сформовано авторами за даними [25; 26]

Якщо у 2015 р. частка власного капіталу становила 34,3% у його загальній сумі, то у 2020 р. даний показник збільшився на 17,9 – до 52,2 відсотка. Протягом аналізованого періоду сільськогосподарські підприємства області поступово знижували використання запозичених ресурсів, з 65,7% у 2015 р. до 47,8% у 2020 році. Аналізом встановлено зменшення динаміки приросту власного капіталу підприємств. Якщо у 2015 р. даний показник складав 185,6 на рік, то у 2020 р. зафіксовано суттєве зниження до 106,2 відсотка. Щодо позикового капіталу, то простежується протилежна тенденція – річний

показник приросту збільшився з 106,4 до 124,4 відсотка.

Сільськогосподарське виробництво регіону залишається стабільно рентабельним, проте стійка тенденція зниження фінансового результату від звичайної діяльності не могла не вплинути на динаміку показників рентабельності сільськогосподарських підприємств Вінницької області. Найбільшого падіння зазнала рентабельність необоротних активів підприємств (з 60,7% у 2015 р. до 11,9% у 2020 р.). Рентабельність власного капіталу скоротилась на 32,1 в.п. (табл. 4).

Таблиця 4 Динаміка показників ефективності сільськогосподарський підприємств Вінницької області, %

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. до 2015 р., в.п.
Рентабельність необоротних активів	60,7	66,6	39,9	28,9	16,7	11,9	-48,8
Рентабельність оборотних засобів	18,6	21,5	19,1	15,0	10,9	8,2	-10,4
Рентабельність капіталу	14,2	16,3	12,9	9,9	6,6	4,9	-9,4
Рентабельність власного капіталу	41,4	39,8	24,6	19,3	12,1	9,3	-32,1
Рентабельність позикового капіталу	21,7	27,5	27,2	20,1	14,4	10,2	-11,5
Рентабельність продукції (валова)	12,6	14,9	11,5	9,5	6,5	6,2	-6,3
Рентабельність продажів	18,4	22,2	18,5	14,9	9,6	8,4	-10,0
Рентабельність операційної діяльності	37,4	31,6	23,6	17,6	10,8	17,6	-19,7
Рентабельність звичайної діяльності	19,3	23,0	19,2	14,3	10,3	9,2	-10,1

Джерело: сформовано авторами за даними [25; 26]

Рентабельність операційної діяльності підприємств за аналізований період знизилась на 19,7 в. п. – з 37,4 до 17,6%. Протягом 2015-2020 рр. рентабельність діяльності не перевищувала 23 відсотків. У 2020 р. даний показник становив 9,2%, що на 10,1 в. п. нижче рівня 2015 року. Зниження економічної ефективності

спостерігається за всіма складниками господарювання та ресурсного потенціалу підприємств.

Зниження показників прибутковості та рентабельності діяльності сільськогосподарських підприємств Вінницької області не суттєво вплинуло на ліквідність його балансу як ступеня забезпеченості

зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких у кошти відповідають строку погашення. Аналізом встановлено, що протягом 2015-2020 рр. коефіцієнт покриття мав достатньо стабільні значення в межах нормативних і збільшився на 2,8 відсотка. Чистий оборотний капітал, який є різницею між оборотними активами підприємств та їх короткостроковими зобов'язаннями, збільшився за аналізований період на 27,8% (з 9,2 до 11,8 млрд грн).

Аналіз фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств Вінницької області дає змогу ідентифікувати її як недостатню (за винятком показників 2017 р., коли тип фінансової стійкості

визнано нормальним). Водночас встановлено тенденцію зростання коефіцієнта автономії (незалежності) у 1,5 раза, та зниження коефіцієнта фінансової залежності від 0,66 до 0,48, що є в межах оптимальних значень.

Залежність підприємств від залучених засобів зменшилась при відносному зростанні спроможності сплати по своїх зобов'язаннях шляхом власного капіталу, оскільки коефіцієнт фінансової стійкості збільшився від 0,46 до 0,60. Проте показники забезпеченості власними оборотними коштами, попри відносне збільшення від 0,14 до 0,19 залишаються низькими (табл. 5).

Таблиця 5 Аналіз фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств Вінницької області в динаміці, млн грн

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. у % до 2015 р
Оборотні активи	30811,8	36970,3	30632,9	36028,6	34259,2	37015,7	120,1
Поточні зобов'язання	21568,1	24779,8	19582,6	24063,6	22447,1	25202,6	116,9
Наявність власних оборотних коштів	4391,7	8024,5	9097	9240	8378,3	7126,4	162,3
Довгострокові позикові джерела	4851,1	4168,8	1962,5	2734,1	3440	4686,1	96,6
Наявність власних і довгострокових джерел формування оборотних коштів	9242,8	12193,3	11059,5	11974,1	11818,3	11812,5	127,8
Короткострокові позикові джерела	21568,1	24779,8	19582,6	24063,6	22447,1	25202,6	116,9
Загальна величина основних джерел формування оборотних коштів	30810,9	36973,1	30642,1	36037,7	34265,4	37015,1	120,1
Запаси і витрати	10784,1	12939,6	10721,5	12610,0	11990,7	12955,5	120,1
Надлишок або нестача власних оборотних коштів	-6392,4	-4915,1	-1624,5	-3370,0	-3612,4	-5829,1	91,2
Надлишок або нестача власних і довгострокових джерел формування оборотних коштів	-1541,3	-746,3	338,0	-635,9	-172,4	-1143,0	74,2
Надлишок або нестача основних джерел формування запасів і витрат	20026,8	24033,5	19920,6	23427,7	22274,7	24059,6	120,1
Тип фінансової стійкості	<i>Недост.</i>	<i>Недост.</i>	<i>Норм</i>	<i>Недост.</i>	<i>Недост.</i>	<i>Недост.</i>	
<i>Показники фінансової стійкості підприємств</i>							
Коефіцієнт автономії (незалежності)	0,34	0,41	0,52	0,51	0,54	0,52	152,1
Коефіцієнт фінансової залежності	0,66	0,59	0,48	0,49	0,46	0,48	72,7
Коефіцієнт фінансування	0,52	0,69	1,10	1,04	1,19	1,09	209,1
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,46	0,49	0,57	0,56	0,60	0,60	128,7
Коефіцієнт фінансового левериджу	1,91	1,45	0,91	0,96	0,84	0,91	47,8
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,32	0,40	0,38	0,33	0,27	0,22	68,6
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	0,14	0,22	0,30	0,26	0,24	0,19	135,1
Коефіцієнт забезпечення запасів власними оборотними коштами	0,41	0,62	0,85	0,73	0,70	0,55	135,1

Джерело: сформовано авторами за даними [25; 26]

Стійкість фінансового стану сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах господарювання значною мірою обумовлюється діловою активністю, що проявляється через розширення ринків збуту аграрної продукції, зберігання та нарощування експортних потоків продовольства, підтримання

ділової репутації (іміджу), вихід на ринки фінансових ресурсів та капіталу тощо. Комплексним аналізом ділової активності сільськогосподарських підприємств регіону встановлено незначне зниження коефіцієнта оборотності активів від 1,01 у 2015 р. по 0,98 у 2020 р. і збільшення періоду обертання на 13 днів (табл. 6).

Таблиця 6 Аналіз ділової активності сільськогосподарських підприємств Вінницької області в динаміці

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. до 2015 р., +/-
Коефіцієнт оборотності активів	1,01	0,97	1,03	1,01	1,13	0,98	-0,03
Період обертання, днів	360,8	376,2	353,9	362,4	322,7	373,7	12,9
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	1,4	1,4	1,6	1,5	1,7	1,4	-
Строк погашення кредиторської заборгованості, днів	252,5	252,2	226,2	242,1	211,4	254,4	1,9
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	2,3	1,8	1,3	1,3	1,3	1,1	-1,2
Період обертання, днів	161,8	203,4	275,0	280,8	289,9	330,1	168,3
Коефіцієнт оборотності позикового капіталу	1,2	1,2	1,5	1,4	1,5	1,2	-
Період обертання, днів	309,3	294,6	248,9	269,6	243,8	301,8	-7,5

Джерело: сформовано авторами за даними [25; 26]

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості змін не зазнав і залишився на рівні 1,4, при цьому строк погашення зріс на 2 дні. Аналогічну тенденцію встановлено і за загальним позиковим капіталом підприємств – коефіцієнт оборотності не змінився, проте період обертання прискорився на 7,5 днів.

Ретроспективний моніторинг сукупного інтегрального (узагальнювального) показника

фінансового забезпечення функціонування та розвитку сільськогосподарських підприємств Вінницької області проведено за допомогою методу матриці-координат на основі структуризації сукупності пріоритетних показників економічної ефективності, ліквідності та платоспроможності, фінансової стійкості та ділової активності (табл. 7).

Таблиця 7 Динаміка показників фінансового забезпечення функціонування та розвитку сільськогосподарських підприємств Вінницької області

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	31173,0	35869,2	31595,6	36283,5	38753,1	36152,8
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:	5724,6	7963,8	5860,4	5394,0	3734,7	3040,8
Рентабельність необоротних активів	60,7	66,6	39,9	28,9	16,7	11,9
Рентабельність оборотних засобів	18,6	21,5	19,1	15,0	10,9	8,2
Рентабельність капіталу	14,2	16,3	12,9	9,9	6,6	4,9
Рентабельність власного капіталу	41,4	39,8	24,6	19,3	12,1	9,3
Рентабельність позикового капіталу	21,7	27,5	27,2	20,1	14,4	10,2
Рентабельність продукції (валова)	12,6	14,9	11,5	9,5	6,5	6,2
Рентабельність продажів	18,4	22,2	18,5	14,9	9,6	8,4
Рентабельність операційної діяльності	37,4	31,6	23,6	17,6	10,8	17,6
Рентабельність звичайної діяльності	19,3	23,0	19,2	14,3	10,3	9,2
Власний капітал	13816,9	19987,2	23802,9	27910,1	30776,2	32692,5
Коефіцієнт покриття	1,43	1,49	1,56	1,50	1,53	1,47
Чистий оборотний капітал, млн грн	9243,7	12190,5	11050,3	11965	11812,1	11813,1
Наявність власних оборотних коштів	4391,7	8024,5	9097	9240	8378,3	7126,4

Надлишок або нестача основних джерел формування запасів і витрат	20026,8	24033,5	19920,6	23427,7	22274,7	24059,6
Коефіцієнт автономії (незалежності)	0,34	0,41	0,52	0,51	0,54	0,52
Коефіцієнт фінансової залежності	0,66	0,59	0,48	0,49	0,46	0,48
Коефіцієнт фінансування	0,52	0,69	1,10	1,04	1,19	1,09
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,46	0,49	0,57	0,56	0,60	0,60
Коефіцієнт фінансового левериджу	1,91	1,45	0,91	0,96	0,84	0,91
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,32	0,40	0,38	0,33	0,27	0,22
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	0,14	0,22	0,30	0,26	0,24	0,19
Коефіцієнт забезпечення запасів власними оборотними коштами	0,41	0,62	0,85	0,73	0,70	0,55
Коефіцієнт оборотності активів	1,01	0,97	1,03	1,01	1,13	0,98
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	1,4	1,4	1,6	1,5	1,7	1,4
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	2,3	1,8	1,3	1,3	1,3	1,1
Коефіцієнт оборотності позикового капіталу	1,2	1,2	1,5	1,4	1,5	1,2
Сукупний показник рівня фінансового забезпечення функціонування та розвитку сільськогосподарських підприємств	23,36	25,50	21,62	19,10	17,31	15,06

Джерело: сформовано авторами за даними [25; 26]

Найвищий рівень фінансового забезпечення функціонування та розвитку сільськогосподарських підприємств Вінницької області склався у 2016 р. – 25,5. Протягом аналізованого періоду встановлено чітку тенденцію щодо його поступового зниження. За 2015-2020 рр. даний сукупний показник знизився майже на третину – від 23,4 до 15,1 пункту.

Моніторинг загальних індикаторів ефективності виробничої діяльності й рівня фінансового забезпечення функціонування та розвитку сільськогосподарських підприємств формалізовано з використанням розрахунку та порівняння

співвідношень темпів зміни їх прибутку, виручки від реалізації та зміни капіталу. Так, згідно «золотого правила економіки» темпи зростання прибутку підприємств повинні перевищувати темпи збільшення виручки від реалізації та всього їх майна. Оптимальним є співвідношення, якщо прибуток зростає більш високими темпами, ніж обсяг реалізації продукції, а, відповідно, це свідчить про відносне зниження витрат виробництва та обігу; обсяг продажу зростає високими темпами, ніж активи (капітал) підприємства, тобто ресурси підприємств використовуються ефективно.

Таблиця 8 Результати моніторингу загальних індикаторів ефективності виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств Вінницької області, 2014-2020 рр., тис. грн.

Індикатор	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:	734,2	5724,6	7963,8	5860,4	5394,0	3734,7	3040,8
Виручка від реалізації продукції	17571,5	31173,0	35869,2	31595,6	36283,5	38753,1	36152,8
Активи (майно) підприємства	24676,4	40236,1	48935,8	45348	54707,8	56663,3	62581,2
Темп зміни прибутку T_n		7,80	1,39	0,74	0,92	0,69	0,81
Темп зміни виручки від реалізації T_v		1,77	1,15	0,88	1,15	1,07	0,93
Темп зміни активів (майна) підприємства $T_{ак}$		1,63	1,22	0,93	1,21	1,04	1,10
Загальне співвідношення		$T_n > T_v > T_{ак}$	$T_n > T_v < T_{ак}$	$T_n < T_v < T_{ак}$	$T_n < T_v < T_{ак}$	$T_n < T_v > T_{ак}$	$T_n < T_v < T_{ак}$
Відповідність «золотому правилу співвідношення»		так	частково	ні	ні	частково	ні

Джерело: сформовано авторами за даними [25; 26]

Проведені розрахунки показують, що фактична наявність чистого прибутку ще не констатує відповідність загальнотеоретичним принципам ефективності виробничої діяльності сільськогосподарського підприємства.

Так, протягом аналізованого періоду, попри стійку тенденцію наявності прибутку, результативність виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств Вінницької області лише у 2015 р. повністю відповідала «золотому правилу співвідношення», у 2016 та 2019 рр. – частково, а у 2017, 2018 та 2020 роках дане співвідношення мало абсолютно протилежний напрям – темпи зміни чистого прибутку були меншими за аналогічні показники зміни виручки від реалізації та майна підприємств (табл. 8).

Таким чином, сільськогосподарські підприємства Вінниччини потребують розробки та впровадження механізмів підвищення ефективності використання їх ресурсного потенціалу та оптимізації виробничих, реалізаційних, адміністративних та інших операційних витрат.

Висновки. Дієвості та ефективності фінансового забезпечення функціонування та розвитку сільськогосподарських підприємств Вінницької області об'єктивно перешкоджають наступні глобальні виклики:

- суттєве здорожчання палива та дефіцит пального, внаслідок чого постачання насіння, засобів захисту рослин, добрив значно ускладнюється;
- наявна значна нестача ПММ та необхідних запчастин;
- нестача оборотних коштів та захмарні ціни на добрива;
- слабкі можливості налагодження логістики;
- блокування морських портів, доріг, складів та зерносховищ, що призводить до значних проблем з логістикою та сировиною;
- скорочення обсягів експорту зерна та відсутність місць для його зберігання;
- нестача кормів для тварин та зупинка роботи переробних підприємств;

- брак фінансових ресурсів, неможливість довгострокового планування діяльності внаслідок можливих бойових дій призводять до спрощення процесів сільськогосподарського виробництва, зменшення внесення добрив та засобів захисту рослин, що знижує врожайність сільськогосподарських культур та погіршує якісний склад земель;

Констатуємо, що основними реальними напрямами забезпечення стійкості та адаптивності аграрного сектора до функціонування в умовах війни мають бути наступні:

- пошук всіх можливих шляхів залучення прямих і непрямих фінансових заходів, спрямованих на підтримку господарської діяльності аграріїв, збереження ними найманих працівників, недопущення банкрутства суб'єктів господарювання та забезпечення збору врожаю сільськогосподарських культур;
- формування резервів пально-мастильних матеріалів, щоб забезпечити сільськогосподарських виробників необхідними ресурсами для ведення польових робіт;
- гарантування максимально можливого рівня стійкості продовольчих систем громад шляхом стимулювання створення замкнутого ланцюга забезпечення матеріально-технічними ресурсами;
- зміцнення та розвиток власної ринкової інфраструктури виробництва, заготівлі, зберігання та збуту сільськогосподарської продукції та харчових продуктів;
- трансформація структури посівних площ сільськогосподарських культур, спрямована на її збалансування згідно з пріоритетами задоволення потреб внутрішнього ринку, а також тваринницької галузі та харчової промисловості;
- переорієнтування товарної структури експорту сільськогосподарської продукції в бік постачань високорентабельної й менш тоннажної сировинної продукції та продуктів перероблення з більшою доданою вартістю;
- поступове відновлення логістично-технічних можливостей експорту сільськогосподарської продукції та харчових продуктів.

Література:

1. Саблук П. Т. Агроекономічні трансформації в Україні : напрями та перспективи розвитку : монографія. К., ННЦ «ІАЕ». 2016. 372 с.
2. Дем'яненко М. Я., Гудзь О. Є., Стецюк П. А. Оцінка кредитоспроможності агроформувань (теорія та практика). Монографія. К. ННЦ ІАЕ. 2008. 302 с.
3. Стецюк П. Механізми та інструменти фінансово-кредитного забезпечення аграрного виробництва. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства. *Економічні науки*. 2015. Вип. 162. С. 40-48.
4. Яцух О. О. Сутність та зміст фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств. *Економіка. фінанси. менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 10. С. 133-145.
5. Рубай О. Оцінка стану фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. *Аграрна економіка*. 2019. Т. 12, № 1-2. С. 38-43. URL : <https://doi.org/10.31734/agrarecon2019.01.038>
6. Соколов М. О., Сухоставець А. І. Аналіз діяльності підприємств аграрної сфери та їх фінансове забезпечення. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Випуск 41. С. 131-134.
7. Демчук Н. І., Ткаліч О. В., Шевченко О. С. Теоретичні аспекти управління фінансово-господарською діяльністю сільськогосподарських підприємств. *Економіка та суспільство*. 2017. Випуск 13. С. 420-423.

8. Мушеник І. М., Бурлаков О. С. Оцінка стану фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. *Сталий розвиток економіки*. 2017. 2(35). С.133-137
9. Ходаківський В. М., Місевич М. А., Матвійчук Д. В., Паламарчук А. М. Формування альтернатив стратегічного управління фінансовим забезпеченням сільськогосподарського підприємства в сучасних умовах господарювання. *Агросвіт*. 2021. №21-22. С.63-71. DOI: 10.32702/2306-6792.2021.21.63
10. Вудвуд В. В., Шанюк О. В. Проблеми фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств. *Young Scientist*. 2018. № 5 (57). С. 281-284.
11. Тулай О. І. Парадигма фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. *Ukrainian Journal of Applied Economics*. 2018. Volume 3. № 4. С. 175-184.
12. Урба С. І., Червона О. Ю. Аналіз фінансового забезпечення розвитку аграрного сектору економіки України. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2019. Випуск 2(51). С. 38-41
13. Ковальова А. О., Танклевська Н. С. Інтегральна оцінка фінансово-економічного стану сільськогосподарських підприємств. *Стратегія економічного розвитку України*. 2020. №47. С. 86-105. DOI 10.33111/sedu.2020.47.086.105
14. Худолій Л. Методи та інструменти фінансового забезпечення аграрного бізнесу України. *Науковий вісник НУБіП України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес*. 2014. № 200. С. 9-14.
15. Кравчук І. І., Логвиненко С. Л. Управління фінансовим забезпеченням сільськогосподарських підприємств. *Бізнесінформ*. 2019. №3. С.136-141. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-3-136-141>
16. Перков В., Добровольський П., Мельник О. Фінансовий механізм діяльності аграрних підприємств. *Modern Economics*. 2018. № 7. С. 131-138.
17. Грищук Н. В. Оцінка пріоритетності джерел фінансування конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Випуск 19, частина 1. С. 93-96.
18. Сас Л. Оцінка бюджетних програм щодо організаційного забезпечення технологічного оновлення виробництва у сільськогосподарських підприємствах. *Економічний дискурс*. 2019. № 1(3). С. 47–56. <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2019-3-5>
19. Павловський С. В. Фінансування підприємств у період фінансової кризи : альтернативні рішення. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 17. С.112-117.
20. Vavrek, R.; Kravčáková Vozárová, I.; Kotulič, R. Evaluating the Financial Health of Agricultural Enterprises in the Conditions of the Slovak Republic Using Bankruptcy Models. *Agriculture* 2021, 11, 242. <https://doi.org/10.3390/>
21. Ánsky J. J., Novak P. The analysis of financial situation of agricultural enterprises in productive and marginal conditions with the use of non-financial indicators. *Agric Econ*. 48, 2002 (7): 417–423.
22. Ghosh RK, Gupta S, Singh V, Ward PS (2021) Demand for crop insurance in developing countries : new evidence from India. *Agric Econ*. 72(1):293–320. <https://doi.org/10.1111/1477-9552.12403>
23. Guimarães Nobre G, Davenport F, Bischiniotis K, Veldkamp T, Jongman B et al (2019) 'Financing agricultural drought risk through ex-ante cash transfers', *Science of the Total Environment*. The Authors, 653 (February 2018) 523–535. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2018.10.406>
24. Hazell PBR, Hess U. Drought insurance for agricultural development and food security in dryland areas. *Food Security*. 2010 <https://doi.org/10.1007/s12571-010-0087-y>
25. Державна служба статистики України : офіційний сайт. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 02.08.2022).
26. Головне управління статистики у Вінницькій області : офіційний сайт. URL : <https://www.vn.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 12.08.2022).

References:

1. Sabluk, P. T. (2016). *Agro-economic transformations in Ukraine : directions and prospects for development : monohrafiia*. Kyiv : NNTS IAE. 372 [in Ukrainian].
2. Demyanenko, M. Ya., Gudz, O. E., & Stetsyuk, P. A. (2008). *Assessment of creditworthiness of agricultural formations (theory and practice)*. Monohrafiia.. Kyiv : NNTS IAE. 302 [in Ukrainian].
3. Stetsyuk, P. (2015). Mechanisms and instruments of financial and credit provision of agricultural production. *Bulletin of Kharkiv National Technical University of Agriculture*. Economic sciences. 162. 40-48 [in Ukrainian].
4. Yatsuh, O. O. (2018). The essence and content of financial support for the activities of agricultural enterprises. *Ekonomika finansy. menedzhment: aktual'ni pytannya nauky i praktyky*. 10. 33-145 [in Ukrainian].
5. Rubai, O. (2019). Assessment of the state of financial support agricultural enterprises. *Ahrarna ekonomika*. 1-2(12). 38-43 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.31734/agrarecon2019.01.038>
6. Sokolov, M. O. & Sukhostavets, A. I. (2019). Analysis of the activities of agricultural enterprises and their financial support. *Prychornomors'ki ekonomichni studiyi*. 41. 131-134 [in Ukrainian].
7. Demchuk, N. I., Tkalych, O. V. & Shevchenko, O. S. (2017). Theoretical aspects of managing the financial and economic activities of agricultural enterprises. *Ekonomika ta suspil'stvo*. 13. 420-423 [in Ukrainian].
8. Mushenyk, I. M. & Burlakov, O. S. (2017). Assessment of the state of financial support of agricultural enterprises. *Stalyy rozvytok ekonomiky*. 2(35). 133-137 [in Ukrainian].
9. Khodakyvskyy, V., Mysevych, M., Matviychuk, D. & Palamarchuk, A. (2021). Formation of alternatives for strategic management of financial support of an agricultural enterprise in modern business conditions, *Ahrosvit*. 21-22. 63-71 [in Ukrainian]. DOI: 10.32702/2306-6792.2021.21-22.63
10. Wudwud, V.V. & Shaniuk, O.V. (2018). Problems of financial support of agricultural enterprises. *Young Scientist*. 5 (57). 281-284. [in Ukrainian].

11. Tulai, O. I. (2018). The paradigm of financial support of agricultural enterprises. *Ukrainian Journal of Applied Economics*. 3(4). 175-184 [in Ukrainian].
12. Urba, S. I. & Chervona, O. Yu. (2019). Analysis of financial support for the development of the agrarian sector of the economy of Ukraine. *Naukovo-vyrobnychyy zhurnal «Biznes-navihator»*. 2(51). 38-41 [in Ukrainian].
13. Kovaliova, A. O. & Tanklevska, N. S. (2020). Integrated assessment of the financial and economic condition of agricultural enterprises. *Stratehiya ekonomichnoho rozvytku Ukrayiny*. 47. 86-105 [in Ukrainian]. DOI 10.33111/sedu.2020.47.086.105
14. Khudoliy, L. (2014). Methods and tools of financial support of agrarian business of Ukraine. *Naukovyy visnyk NUBiP Ukrayiny. Seriya : Ekonomika, ahraryy menedzhment, biznes*. 200, 9-14 [in Ukrainian].
15. Kravchuk, I. I., Logvinenko, S. L. (2019). Management of financial support of agricultural enterprises. *Biznesinform*. 3. 136-141 [in Ukrainian].
16. Perkov, V., Dobrovolskyi, P. & Melnyk, O. (2018). Financial mechanism of agricultural enterprises. *Modern Economics*. 7. 131-138. [in Ukrainian].
17. Hryshchuk, N. V. (2018). Evaluation of priority sources of financing competitiveness of agricultural enterprises. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*. 19(1). 93-96 [in Ukrainian].
18. Sas, L. (2019). Evaluation of budget programs for organizational support of technological renewal of production in agricultural enterprises. *Ekonomichnyy dyskurs*. 1(3). 47-56 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2019-3-5>
19. Pavlovsky, S. V. (2016). Financing of enterprises during the financial crisis: alternative solutions. *Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu*. 17. 112-117 [in Ukrainian].
20. Vavrek, R.; Kravčáková Vozárová, I.; & Kotulič, R. (2021). Evaluating the Financial Health of Agricultural Enterprises in the Conditions of the Slovak Republic Using Bankruptcy Models. *Agriculture*. 11. 242. <https://doi.org/10.3390/> [in English].
21. Ánsky, J. J., & Novak, P. (2002). The analysis of financial situation of agricultural enterprises in productive and marginal conditions with the use of non-financial indicators. *Agric Econ*. 48(7). 417-423. <https://doi.org/10.3390/> [in English].
22. Ghosh, R. K., Gupta, S., Singh, V., & Ward. P. S. (2021) Demand for crop insurance in developing countries: new evidence from India. *Agric Econ*. 72(1). 293-320. <https://doi.org/10.1111/1477-9552.12403> <https://doi.org/10.3390/> [in English].
23. Guimarães Nobre, G., Davenport, F., Bischiniotis, K., Veldkamp, T., Jongman, B. et al (2019) Financing agricultural drought risk through ex-ante cash transfers. *Science of the Total Environment*. The Authors. 653. 523-535. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2018.10.406> <https://doi.org/10.3390/> [in English].
24. Hazell, PBR, & Hess, U. (2010). Drought insurance for agricultural development and food security in dryland areas. *Food Security*. <https://doi.org/10.1007/s12571-010-0087-y> <https://doi.org/10.3390/> [in English].
25. State Statistics Service of Ukraine. (2022) : official website. Retrived from : <http://www.ukrstat.gov.ua>. [in Ukrainian].
26. Main Department of Statistics in Vinnytsia Region (2022) : official website. Retrived from : <https://www.vn.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

